

80 ОТ РОЖДЕНИЕТО НА СТАНКЕ ДИМИТРОВ-МАРЕК

1889 — 1969

КАРЛО ЛУКАНОВ
член на ЦК на БКП

ГОРДОСТТА НА РАБОТНИЧЕСКА ДУПНИЦА

Преди да го познавам, чух да се говори за изненадата, която предизвикал в сред буржоазните парламентарни „тигри“ младият тесняшки оратор Станке Димитров. А изненадата произлязла от това, че един младеж, почти момче, гръмогласно и със силата на картечница громил от трибуната на Народното събрание българските чорбаджии — виновници за безкрайни страдания на народа и за две национални катастрофи. (Станке наистина беше цял живот младолик, но когато бе на 31 години, с неговото детско красиво лице и неоглемия си ръст, изглеждаше съвсем не внушително и външният му вид не говореше за сила).

Това беше през 1919 година, скоро след демобилизацията на нашата армия, когато в парламента влязоха 47 тесняци. Един от тях беше другарят Станке Димитров, който бързо прояви своите качества на голям оратор и на страстен враг на експлоатацията и лоборник за народно добруване. Като студент в София, падна ми се да слушам няколко негови речи. Те действително бяха „незаглушими“. Ала не толкова поради силата на Йерихонска тръба, която имаше гласът му, но поради правдата, която се съдържаше в тях и поради убедителността, с която тая правда се излагаше пред омагьосаните слушатели.

Израстнал от младина в атмосфера на тесняшката просветна, организаторска и борческа дейност, Станке бързо се прояви като един от най-талантливите ученици на Димитър Благоев и Георги Кирков. Естествено беше неговото издигане за секре-

тар на ЦК след поражението на Септемврийското въстание, когато старото ръководство на Българската комунистическа партия беше или прокудено от фашистката власт зад граница, или натикано в затвора. Тогава видях в лицето на Станке Димитров пример за това как истинският революционер съгласува думите с делата си. Защото Станке, като нелегален партиен ръководител, вече от национален мащаб, показва и смелост, и хладнокръвие, и организаторски способности, и тактични обноси спрямо всички партийни поколения, и дарба на отличен конспиратор. И една от най-големите му заслуги към партията и народа са неговите усилия по насочване партийната работа и възпитанието на младите партийци в линията на Септемврийското въстание, т. е. в линията на по-нататъшната ни болшевизация, без която не би била възможна победата на социалистическата революция у нас.

Бях в емиграция в СССР почти по едно и също време със Станке. Заварих го вече като най-близък помощник на Георги Димитров. Беше все така енергичен, работлив и готов не само да учи другите, но и да се учи сам — този път непосредствено от богатия опит на ленинската болшевишка партия. В борбата, която Болшевишката партия и Комунистическият интернационал водеха против всякакви ревизионисти и „леви“ сектанти, Станке Димитров взе активно участие. Това му помогна да проведе успешно у нас през 1936 и 1937 г. партийния курс на съгласване със сектанството и на преминаване към истинска подготовка на ма-

(Продължава на 4 стр.)

ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

НАРОДЕН БОРЕЦ

Загиването на Стефан Димитров (Марек) е за Българската комунистическа партия, за нашия народ, за нашата страна извънредно тежка загуба. Талантлив агитатор и организатор, крупен обществен и политически деец, нашият Станке — както го наричаха най-близките другари, отдаде без остатък цялата си неизчерпаема енергия и блестящи способности в служба на делото на работническата класа и на своя народ. Безукоризнен комунист, истински народен борец, той беше пламенен патриот, неуморим враг на фашизма и на великобългарския шовинизъм. Израсъл в редовете на „тесняците“, под ръководството на Благоев и Кирков, Стефан Димитров премина след това добра марксистко-ленинска школа и се издигна като един от най-добрите ръководители на Партията.

В 1925 година Стефан Димитров бе осъден задочно от българските фашисти на смърт. Но въпреки смъртната присъда, в течение на редица години той работи нелегално в страната и участва активно в ръководството на Партията, проявявайки необикновено мъжество, самообладание и умение. И в най-тежкия и позорен за нашата Родина период — периода на германо-фашистката диктатура — нашият Станке цели три години почти всекидневно говореше нелегално на вълните на фашисткото радио София и Скопие, разобличавайки с умение народните предатели,

гробокопатели на нашата Родина и призовавайки непрестанно народа към най-решителна борба за съгласване с фашистка Германия и смъкване на противонародната фашистка власт. Могъщият тайнствен „народен глас“, който слушаха хиляди слушатели на официалното фашистко радио, бе прекрасният глас на нашия незабравим Станке. И той, по такъв начин, помогна много за създаването на Отечествения фронт, популяризирането на неговата програма и разгръщането на славното партизанско движение против германските завоеватели и техните български лакеи. На Стефан Димитров не бе съдено да доживее до победата на Отечествения фронт. Той бе лишен от възможността да вземе участие в строителството на нова, демократична България.

Нашата партия, трудещите се в нашата страна и целият наш народ няма да забравят никога неговите огромни заслуги. В деня на първата половин годишнина от загиването на Стефан Димитров нашата партия навежда своите бойни знамена пред неговата светла памет и се кълне да доведе докрай великото дело, за което той отдаде своя прекрасен живот, за доброто на нашия народ и процъфтяване на нашата Родина.

Възпоменателен лист „Стефан Димитров — Станке — Марек“, издаден от ЦК на БКП през април 1945 год.

ВАСИЛ КОЛАРОВ

ЕДНА СВЕТЛА ФИГУРА ★ В НАШАТА ПАРТИЯ

Изминаха шест месеца и аз все още не мога да се примира с така неочакваната и преждевременна гибел на Стефан Димитров (Марек).

Стефан Димитров беше живата връзка между разните поколения в нашата славна, героична партия. Той принадлежеше към онова крепко Благоевско-Димитровско ядро, което, попълвайки се непрекъснато с нови и нови кадри, преведе нашата партия през бурната епоха и немногобройната някога партия на тесняците създаде днешната Комунистическа партия, която носи най-голямата отговорност за съдбините на нашия народ и бъдещето на нашата Родина.

Стефан бе винаги в първите редове на борбата за болшевишкото преустройство на нашата партия. Той отстояваше страстно и талантливо линията на нашата партия против атаките от дясно и ляво. Той даваше пример на истинска партийна самокритика, когато заедно с партийното ръководство извършваше грешка. Той има безценна заслуга в подготовката на нови партийни кадри, които бяха носители на марксистко-ленинското превъзпитание.

Стефан Димитров бе талантлив ученик и верен съратник на Георги Димитров. Той оказа голяма помощ на делото за укрепване на могъщия Отечествен фронт, който спаси нашата страна от катастрофа. Той бе един от най-решителните, неуморни и смели

борци за нова, демократична, независима и щастлива България.

В продължение на целия си живот на пролетарски революционер Марек беше подхвърлян на преследвания и клевети. Но това само усили неговата ненавист към тираните и мракобесниците и улесетори неговата бойна енергия. Той даде рядък пример на безстрашие и храброст, когато, въпреки смъртната присъда, се върна нелегално в България и в условията на свиреп фашистки терор се отдаде изцяло на служба на Партията в един от най-

трудните за нея моменти.

Марек ще остане една от най-светлите фигури в нашата партия, която, бидейки възпитана в Благоевско-Димитровските традиции, създаде редица беззаветно предани на работническото дело борци и герои, много от които сложиха костите си в кървата схватка с враговете на народа.

Неговият кристално чист живот, неговата дейност ще служи като образец и назидание за младото поколение, ще вдъхновява и въодушевява всички борци за пълното освобождение на трудещия се народ от всякаква експлоатация.

Възпоменателен лист „Стефан Димитров — Станке — Марек“, издаден от ЦК на БКП през април 1945 година.

Факсимиле на изданието от ЦК на БКП през 1945 г. възпоменателен вестник по случай 6 месеца от смъртта на Станке Димитров.

СЛАВА, ВЕЧНА СЛАВА НА НАРОДНИЯ БОРЕЦ МАРЕК

Патронът на нашия град е жив в душите, сърцата и делата на трудещите се

Иван Крекманов

борба против империалистическата война, изпълнявайки поставените му партийни задачи: инструктор на партийните куриери на фронта и организатор на разузнаването на фронта. Вършейки тази опасна работа, веднаж на военната полиция се удаде да залови едно шифровано писмо от Станке Димитров до войника Паликарски от Кюстендил, вследствие на което двамата веднага бяха арестувани и осъдени от военен съд „за подривна антивоенна дейност“.

Неговият живот се сливаше с живота на Партията

След свършването на войната Станке Димитров продължи образованието си, което завърши през юни 1919 г. С него седяхме заедно на един чин в аудитория № 45, най-голяма в столицата. В едно студентско събрание, на което бе разискван въпросът за отговорността на буржоазните лидери през войната, Станке Димитров взе думата. Той беше изключителен трибун. У него имаше пламенен ентузиазъм и искрени чувства. В речта му се проявяваше неговият революционен темперамент, който заразяваше, пленяваше. Той бързо завладя аудиторията, в резултат на което студентите излязоха на улицата да манифестират, издигайки лозунга „Под съд военнопредстъпниците!“ Към студентите — юристи се присъединиха и физико-математичите. Още помня речта му в аудитория № 45. Такава реч никога не се забравя!

техните интереси с бащински грижи и ги бранеше с ярост от експлоататорите. И след едномесечна напрегната борба, стачката завърши с пълен успех — надниците на работниците бяха увеличени.

Буржоазното правителство беше забранило чествуването на 24 май 1919 г. — Деня на Кирил и Методий от учениците и културната обществена в страната. Въпреки тази забрана, по нареждане на партията, учениците и техните родители излязоха да манифестират по улиците на Дупница, носейки портретите на славянските просветители и пеейки песни за тях. Но в кв. „Вароша“ стана сблъскване между войската и манифестантите, при което беше обезоръжен един офицер. Взетите трофеи: капитански лагони, сабя, пистолет и фуражка бяха занесени от делегатите — дупничани, начело със Станке Димитров, на Първия конгрес на комунистическата партия в София, състоял се на 26-28 май 1919 год. Когато ръководителят на делегацията е поднесъл на конгреса в дар въпросните трофеи, делегатите, наброяващи над хиляда души, са станали и с продължителни ръкопляскания изразили желанието си и те да последват примера на дупничките работници. На този конгрес, на който Тесняшката партия беше преименувана в Комунистическа, беше явно изразена мисълта, че дупничките тесняци са имали комунистическа дейност още преди тя да бъде преименувана.

Партията организира протестни манифестации из цялата страна на 24 декември 1919 год., в подкрепа исканията на железничарите и

поощените, за увеличение на техните заплати. Правителството забрани манифестациите, заплашвайки с употреба на оръжие.

— На всяка цена — заяви Станке Димитров пред местния комитет — ще излезем на улицата, за да изпълним решението на ЦК на партията.

И действително, комунистите от кварталите, в определения час тръгнаха под строй към центъра. Войници от засада стреляха в редиците на „Спартак“ и убиха трима другари. Спартакците отговориха на огъня с огън. Падна убит един подполковник. Бяха ранени още няколко военни, между тях един офицер. Центърът, който скоро падна в ръцете на комунистите, стана арена на истинска гражданска война. Оставаше само сградата на дивизията в ръцете на врага, но тя вече се лющеше като гемия в развълдувано море. В този момент началникът на гарнизона се изправи в цял ръст на балкона, размахвайки бяла кърпа, знак, че манифестацията ни се разрешава. Военните капитулираха пред силата на комунистите! В града се състоя грандиозна манифестация, в

1918 г. Др. Станке Димитров със свои другари — войници през Първата световна война и Владайското въстание.

която участвуваше половината население и тя завърши с голям митинг на главния площад, на който пламенно слово произнесе нашият любим вожд Станке Димитров. Този, който го беше слушал веднаж, не можеше да го забрави, не можеше да се освободи от впечатлението, което произвеждаше той. В речта на Станке Димитров нямаше фрази, а факти, идеи. За тази победа на дупничките комунисти органът на ЦК „Работнически вестник“ изрази своя възторг в една уводна статия, озаглавена: „Браво, дупничани!“

Станке Димитров беше член на Висшия партийен съвет. Той най-добре съзнаваше, че при революционната ситуация у нас, ние неминуемо отиваме към въоръжено въстание, поради което взе инициативата партията да се съобие с едро оръжие. В 1922 год. група дупнички комунисти, по негово нареждане, нападнаха военен склад в Дупница и взеха 6 тежки картечници „Шварцлоза“, над 100 сандъка патрони и още друго военно съоръжение. По такъв начин почти в навечерието на Септемврийското въстание 1923 година, партията в София вече разполагаше със солидно оръжие.

Станке Димитров беше избран от нашия град за народен представител. Макар и най-млад депутат, но надарен с дар — слово, той беше говорителят на партията в Народно-то събрание по най-актуалните въпроси. Благодарение на мощния си глас, той успяваше да заглуши репликата на враговете срещу комунистите. Той беше любимецът на комунистите — депутати, но слушаха го с удоволствие и враговете, които го наричаха „Станке — картечничката“.

Въоръженото Септемврийско въстание 1923 год. завърши с неуспех. Силите на партията се бяха пръснали в емиграция, други, преследвани от властите, се укриваха, а трети бяха станали партизани. Връзките бяха скъсани помежду им. Освен това стотици и хиляди гниеха по затворите, а децата им гладуваха. На партията сега беше нужен такъв способен човек, които да обедини пръснатите комунисти около септемврийската линия на партията и да помогне на изпадналите в беда комунистически семейства, чиито мъже и бащи бяха арестувани. В този съдбоносен момент ЦК възложи тази задача на изпитания в борбата марксист-ленинец Станке Димитров. И той се справи. Той заживя под чуждо име в София, като за свои технически лица взе верни другари от Дупничката партийна организация: Димитър Грънчаров — художник натовари за връзка с военната организация, на своя брат Христо даде връзката с партийния канал с емиграцията в Югославия, а на Коста Андреев възложи останалата техническа работа в столицата. И само след няколко месеца организационният секретар на ЦК Станке Димитров през април 1924 година свика Витовската конференция с делегати на всички окръзи в страната. Пред конференцията той изнесе основния доклад за личния състав на партията, за нейните кадри и предложи да се готвим за ново въоръжено въстание в страната, „понеже основните сили на партията са запазени, въпреки поражението ни през

(Продължава на 3 стр.)

1904 година бе проведена Окръжна конференция на тесняшката партия. Станке Димитров бе най-младият делегат

и тогава обществеността на град Дупница за първи път чу неговото име. Едва 15-годишен, със звънлив глас, той говори за първите си успехи сред учениците-маркнисти: Захари Попдимитров, Георги Разсолков, Алекси Величков, Йордан Тодоров, Никола Банков и други, а също така и сред работниците и служащите маркнисти: Иван Нова-

Семейството на Димитър Тодоров — бащата на Станке

ков, Димитър Хаджихристов, Георги Бояджиев, Данаил Данаилов, Владимир Радев, Коле Сребров, Георги Околийски, Александър Минов, Стоян Лещански и други, за популяризиране на своята едва родила се тесняшко-марксистическа партия у нас. Така започна огромната комунистическа дейност на Станке Димитров.

След като завършиха Педагогическото училище в Кюстендил, той разсадник на учители-маркнисти, група ентузиастични се пръснаха из Дупничкия край да разнасят правдивото слово на партията из селата: Станке Димитров — в Тополница, Георги Стоянов — в Кочериново, Стоян Керемидаров — в Овчарци, Серафим Йорданов — в Дрен, където образуваха първите тесняшки групи. Няколко години по-късно, вече събрал малко пари, Станке Димитров се записа студент в Юридическия факултет — София, където го свари и Първата световна война.

1919 година избухна голямата стачка на тютюневите работници, в която участваха 2700 души, с искане

да бъдат повишени надниците им. Това беше първата най-внушителна стачка в нашия град. Половината град беше се вдигнал на стачка под ръководството на Станке Димитров. Той беше всеобщо уважаван вожд. Работниците го обичаха, защото той живееше заедно с тях, познаваше техните нужди и болки, блеше над

Др. Иван Крекманов разказва спомени пред станкедимитровци из героичното минало на нашия град.

Септемврийската революция оказва голямо революционно влияние и върху Станке Димитров. През Първата световна война той бе мобилизиран на Южния фронт. Тук той повеле непримирима